

Hoofdstuk 7 Fair-playbeleid

Dit hoofdstuk gaat over het opzetten van fair-playbeleid. In de vorige hoofdstukken hebben we vooral verheldering proberen aan te brengen in de begrippen fair play en sportiviteit en respect. In dit hoofdstuk gaan we kijken hoe we fair-playgedrag kunnen stimuleren. Want uiteindelijk gaat het erom dat sporters, coaches en trainers zich tijdens de sport ook daadwerkelijk fair gedragen en niet alleen weet hebben van wat dit begrip inhoudt. Bevordering van fair play is dan ook altijd gedragsbeïnvloeding. Veranderen van gedrag is echter verre van eenvoudig. Dit hoofdstuk gaat daarover. In de eerste paragraaf (7.1) gaan we in op wenselijk en onwenselijk gedrag, op factoren die gedrag beïnvloeden en de verschillende stadia die bij gedragsverandering zijn te onderscheiden. Vervolgens geven we in de tweede paragraaf (7.2) aan welke organisaties en instellingen zijn te betrekken bij fair-playbeleid. Om fair play te bevorderen, is een zogenoemde totaalaanpak het beste, waarbij samenwerking tussen verschillende betrokkenen onontbeerlijk is. In de derde paragraaf (7.3) geven we aan welke partners belangrijk zijn om te betrekken bij fair-playbeleid. Waarschijnlijk de belangrijkste organisatie om fair play te stimuleren zijn sportverenigingen. In de afsluitende paragraaf (7.3) lichten we de sportvereniging eruit en geven aan hoe fair-playbeleid in verschillende stappen vorm kan krijgen. Door het gehele hoofdstuk heen worden concrete tips gegeven.

Tokyo 1964: Anton Geesink versloeg in de Olympische finale judo allround de Japanner Kaminaga. Direct daarna wilden juichende Nederlandse sporters en supporters de mat op stormen. Maar Anton Geesink weerde dat af met een beroemd geworden handgebaar, zodat hij de wedstrijd correct kon afsluiten met de gebruikelijke buiging naar zijn tegenstander. Voor de Japanners - die het judo al jaren domineerden - was het een ramp dat hun held in eigen land verslagen werd door Geesink. Maar het respect van Geesink maakt hem tot op de dag van vandaag een held in Japan (en wereldwijd).

7.1 Veranderen van gedrag, een kwestie van lange adem

Wenselijk en onwenselijk gedrag

De bedoeling van het bevorderen van fair play is onwenselijk gedrag terug te dringen én gedrag dat wenselijk is te behouden of zelfs te versterken. Onwenselijke gedragingen zijn bijvoorbeeld schelden, te ruw spelen en vals spelen. Wenselijke gedragingen zijn de (zeer) positieve gedragingen, zoals het elkaar helpen, ruzies proberen te sussen en fouten eerlijk toegeven. Wenselijk gedrag gaat verder dan alleen maar de afwezigheid van onwenselijk gedrag. Wenselijk gedrag duidt vaak op positieve acties die ondernomen worden, zonder dat de spelregels deze voorschrijven. We zouden ook kunnen zeggen dat een sporter die niet vals speelt, zich aan de regels houdt en geen strategische overtredingen maakt, 'geen onwenselijk gedrag vertoont'. Zo'n sporter gedraagt zich dus fair, maar zonder dat deze iets extra's laat zien. En juist in die extra's zit het verschil tussen de sporter die 'geen onwenselijk gedrag vertoont' en de sporter die 'wenselijk gedrag vertoont'. Laatstgenoemde is de sporter die bijvoorbeeld aan de scheidsrechter meldt dat de tegenstander een onterechte straf dreigt te krijgen of die op de concurrent wacht, omdat deze is gevallen. In paragraaf 3.2 spraken we van 'spelen in de geest van de regels'. We gaven verschillende voorbeelden van sporters die zich, zonder dat de spelregels dit voorschrijven, uiterst fair gedragen.

Voor deze wenselijke gedragingen reikt het Comité International pour le Fair Play (CIFP) sinds 1964 verschillende prijzen uit. Ieder jaar worden aan bekende en minder bekende sporters, sportploegen of organisaties diploma's, 'letters of congratulation' en trofeeën uitgereikt. Die waardering kan betrekking hebben op een langdurige sportieve carrière, inzet voor fair play en sportieve (faire) acties tijdens de wedstrijd. Deze laatste categorie is interessant om iets

langer bij stil te staan. De meeste sporters of teams die deze zogenoemde 'Pierre de Coubertin Trophy' in ontvangst hebben mogen nemen, hebben blijk gegeven van fair gedrag dat we in dit boek hebben aangeduid als 'spelen in de geest van de regels'. Twee voorbeelden.

De Italiaanse bobsleelegende Eugenio Monti was in 1964 de eerste die de 'De Coubertin Trofee' voor fair play heeft ontvangen. Hij ontving deze onderscheiding omdat hij tijdens de (tweemans)bobsleerace een bout van zijn slee gaf aan zijn directe rivalen uit Groot-Brittannië, Anthony Nash en Robin Dixon. Het Britse team heeft net de eerste run afgelegd met een tweede tijd achter het Italiaanse duo. Dan ontdekt het Britse team dat een bout van een van de ijzers van de bobslee is afgebroken; een vorm van materiaalpech die ze hoe dan ook uit de wedstrijd zal houden. Op het moment dat stuurman Eugenio Monti van het euvel hoort, schroeft hij de bout van zijn eigen slee en laat deze aan het Britse team bezorgen. De Britten repareren hun bobslee op tijd en winnen uiteindelijk de gouden medaille vóór Monti's team dat de bronzen medaille pakt. Monti's bescheiden en uitermate sportieve reactie na afloop luidt: 'Tony Nash won de gouden medaille niet omdat ik hem een bout gaf, maar omdat hij de beste stuurman is.'

In 2002 kreeg het Deense voetbalteam de trofee. Tijdens een toernooi in China speelde het team tegen Iran. Net voor rust pakte een Iraanse speler in zijn eigen strafschoopgebied de bal op, in de veronderstelling dat de scheidsrechter voor de rust floot. Het fluitsignaal kwam echter uit het publiek en dus floot de scheidsrechter voor een penalty. Het Deense team nam de penalty wel, maar schoot deze opzettelijk ver naast.

Als we kijken naar het overzicht van de prijswinnaars, dan valt op dat het nagenoeg allemaal voorbeelden zijn van 'spelen in de geest van de regels' (zie: <http://www.fairplayinternational.org/winners.php>) en waarbij de sporters dus

worden beloond voor wenselijk gedrag. Hoe is dit fair-playgedrag echter te bevorderen?

Motivatie, capaciteit en gelegenheid

Om fair play te bevorderen, hoort er zowel aandacht te zijn voor het belonen van wenselijk gedrag als voor het voorkómen (corrigeren) van onwenselijk gedrag. Nu is het beïnvloeden, laat staan het positief veranderen van gedrag niet gemakkelijk. Om gedrag en dus fair play te beïnvloeden moet in ieder geval rekening worden gehouden met drie factoren: motivatie, capaciteit en gelegenheid:

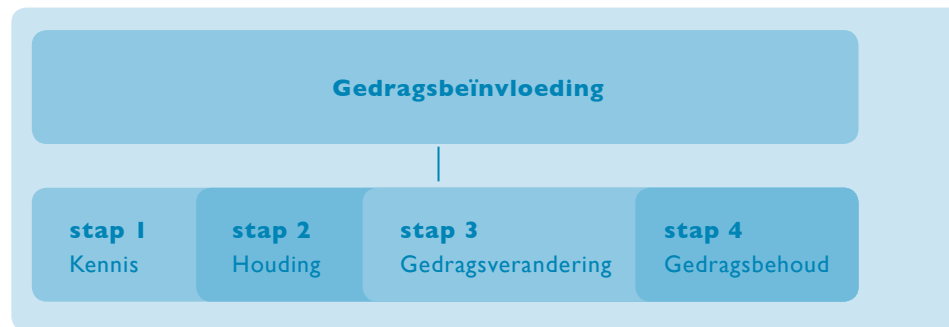
- Motivatie: de sporter moet fair play belangrijk vinden. Hij moet inzien dat met unfair gedrag de sport niet alleen oneerlijk wordt, maar ook dat dit gedrag het plezier voor anderen verpest. De sporter moet, met andere woorden, een intrinsieke motivatie aan de dag leggen, waarbij hijzelf fair play belangrijk vindt en zich ook fair wil gedragen.
- Capaciteit: de sporter moet in staat zijn zich sportief te gedragen. Hij moet daarvoor de spelregels kennen en weten welk gedrag van hem wordt verwacht. De sportvereniging moet, bij voorkeur in samenwerking met de bond, zorgen voor voldoende kennis van de spelregels en van bepaalde ongeschreven regels van de sporttak. Daarnaast dient de sporter natuurlijk de vaardigheid te hebben de sport volgens de spelregels te kunnen uitvoeren. Zo moet een slomskiër de vaardigheid hebben de poortjes aan de goede kant te passeren en moet een golfer in staat zijn de bal volgens de spelregels uit de bunker te slaan. We stelden al in het tweede hoofdstuk van dit boek dat we iemand niet van unfair gedrag kunnen 'beschuldigen', als deze niet weet welke spelregels gelden.
- Gelegenheid: de omgeving moet de sporter stimuleren en het voor de sporter ook mogelijk maken zich sportief te gedragen. Bijvoorbeeld: de coach hoort te stimuleren dat sporters zich sportief gedragen en hij moet daarin zelf ook altijd het goede voor-

beeld geven. Ook een scheidsrechter die de wedstrijd aanvoelt, is belangrijk en supporters moeten aangespoord worden hun team of sporter op een sportieve manier aan te moedigen. De bond of club kan bijdragen aan fair play door de 'gelegenheid' te creëren dat teams in een competitie van een zo gelijkwaardig mogelijk niveau worden ingedeeld. (zie: hoofdstuk 5).

De kans dat fair-playgedrag optreedt, is dus het grootste als sporters (1) fair play zelf belangrijk vinden, (2) weten welke gedragingen als fair en unfair worden beschouwd in hun sporttak en (3) vanuit de directe omgeving worden gestimuleerd zich fair te gedragen (fair play wordt aangemerkt als normgedrag).

Veranderen van gedrag gaat in stadia

Beïnvloeding van gedrag verloopt via verschillende, in elkaar overlopende stadia. In onderstaand schema zijn deze stadia weergegeven.

Sporters (of trainers en coaches) moeten dus allereerst weten wat fair play inhoudt (kennis). Naast de spelregels moet duidelijk zijn welke ongeschreven regels er gelden. Bridgers moeten bijvoorbeeld weten of ze zichzelf wel of niet moeten voorstellen als zij tegen nieuwe partners spelen en volleyballers horen te weten dat ze de tegenstanders de hand schudden na de wedstrijd. Van tennissers wordt verwacht dat ze in twijfelgevallen een 'let' spelen en dat het niet de bedoeling is tijdens de wisseling van baanhelp te tegen je tegenstander te praten.

Montreal 1976. bij het kleiduivenschietsen in 1976 was er een barrage nodig tussen de Nederlander Eric Swinkels en de Tsjech Panacek, om de gouden medaille. Swinkels schoot mis, verloor daardoor en was flink teleurgesteld. Een journalist kwam op hem af en zei "Zo, heb je mooi de gouden medaille verknald?" "Nee", zei Swinkels, "ik heb niet de gouden medaille verloren, maar de zilveren gewonnen". Dat is een mooi staaltje van eervol je verlies dragen en trots zijn op wat je uit jezelf hebt gehaald.

Olympische spelen Los Angeles 1932.

Bij de steeplechase werd door een fout 400 meter te veel afgelegd. Achteraf werd beslist de prijzen te verdelen, afhankelijk van de plaats die de deelnemers hadden na 3000 meter, de eigenlijke afstand. Door deze beslissing werd de Amerikaan Joseph McCluskey tweede in plaats van derde. Hij weigerde zijn zilveren medaille omdat hij vond dat de Brit Evenson, die van de tweede naar de derde plek verschoof, deze verdiende.

Vervolgens moeten sporters zich ook daadwerkelijk sportief willen gedragen. Kortom, ze moeten blijk geven van een positieve houding of attitude ten opzichte van fair play. De sporter die wel weet heeft van wat gebruikelijk is binnen de sport, maar dit aan zijn laars lapt, zal niet gevoelig zijn voor fair play. Een positieve houding ten opzichte van en dus positief denken over fair play, is iets anders dan zich ook daadwerkelijk als zodanig te gedragen. Om van fair play te spreken is een positieve houding noodzakelijk, maar de sporter moet deze ook omzetten in navenant gedrag. Hij moet, met andere woorden, deze (nieuwe) gedraghouding ook aannemen (gedragsverandering). Tot slot is van belang dat het fair-playgedrag niet af en toe opduikt en dan weer afneemt, maar dat het wordt gecontinueerd. De sporter die soms uitermate fair speelt, maar tijdens het seizoen toch regelmatig over de schreef gaat, geeft geen blijk van gedragsbehoud. Het is dus niet alleen belangrijk dat sporters en trainers/coaches goed zijn geïnformeerd over fair play, maar dat zij zich ook daadwerkelijk correct willen gedragen. Ze dienen fair play belangrijk te vinden. Of iemand dat doet, hangt vooral

af van de waarden ofwel het waardepatroon, dat iemand aanhangt.

Over bepaalde waarden is iedereen het eens, omdat deze een algemene geldigheid hebben. Waarden als vrijheid, respect, rechtvaardigheid en eerlijkheid vindt iedereen belangrijk. Anders wordt het bij de vraag hoe men zich op grond van deze waarden gedraagt. Daarin liggen vaak verschillen. Vrijwel iedereen beschouwt 'elkaar respecteren' als een belangrijke waarde. Hoe je daar dan vervolgens naar handelt, kan verschillen. Uit een sporter zijn respect voor de scheidsrechter bijvoorbeeld door deze aan te spreken met u en hem een hand te geven bij binnenkomst? Of is het voldoende als je de scheidsrechter niet beledigt of op hem moppert? De waarden die iemand aanhangt en belangrijk vindt, zijn bepalend voor hoe iemand zich gedraagt en reageert op de omgeving. Mensen zijn vooral bereid te veranderen als de voorgestane veranderingen aansluiten op voor hen belangrijke waarden. Sporters die het belangrijk vinden anderen in hun waarde te laten, zullen gevoeliger zijn voor de vraag extra rekening te houden met

Sport en Kennis

Fair play... over de regels en de geest

Deze preview is een gedeelte uit het boek:

Fair play

Over de regels en de geest

[Meer informatie](#)

Voor meer artikelen en andere uitgaven kunt u terecht op www.sportenkennis.nl